

УДК 342.7:34.037

О.Є. Користін,доктор юридичних наук, професор,
заступник директора ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9056-5475;**М.Ю. Веселов,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького факультету НУ “Одеська юридична академія”,
м. Кривий Ріг, Україна
ORCID ID 0000-0002-3963-2764

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ

У роботі сформовано власний концептуальний підхід до забезпечення прав і свобод дітей; з'ясовано співвідношення категорії “забезпечення” з іншими близькими за змістом термінами: “захист”, “охорона”; окреслено загальні міжгалузеві риси цього явища. Науковий пошук у межах дослідження дозволив поглянути на феномен прав дитини як на сформовану соціальними, політичними та економічними процесами систему їх забезпечення, визначену у нормах позитивного права. У статті обґрунтовується, що інститут забезпечення прав дітей у концептуальному розумінні має будуватися, зважаючи на принцип “субсидіарності”. Крім того, дістало подальшого розвитку бачення основних ознак забезпечення прав, свобод та інтересів дітей.

Ключові слова: дитина, права дитини, свободи дитини, інтереси дитини, забезпечення, захист прав, охорона прав, концептуалізація, субсидіарний підхід.

У Загальній декларації прав людини, Декларації про права дитини та інших міжнародно-правових актах наголошується на особливому піклуванні щодо дитини (внаслідок її фізичної і розумової незрілості), включаючи належний правовий захист як до, так і після її народження. Вітчизняний законодавець визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави (преамбула Закону України “Про охорону дитинства”).

Інститут прав дитини та їх забезпечення представлений широкою палітрою різноманітних досліджень. Залежно від характеру регулювання ювенальних відносин виокремлюють три традиційно сформовані ювенально-правові мета-доктрини – патерналістська, протекціоністська та автономістська [1, с. 27]. Це питання в тому чи іншому аспекті досліджувалося низкою вчених: наприклад, О.І. Боднарчук, В.А. Дергуновою, Т.Г. Корж-Ікаєвою, С.П. Коталейчуком, І.І. Котлярком, Н.М. Крестовською, О.О. Навроцьким, Т.Ю. Новіковою, Н.М. Опольською, Н.В. Ортинською, Ж.В. Петрочко, Т.О. Смагіною, Є.П. Филипенком,

О.А. Шульц, М.Е. Ясеновською та іншими. На сьогодні у науковому колі, зокрема і серед зазначених вчених, можна виділити два основні табори прихильників – автономістського (дитина визнається самостійним суб'єктом суспільних відносин) та протекціоністського (дитина розглядається як об'єкт впливу та захисту, а не як суб'єкт правових відносин) підходів у визначенні феномену прав дитини та їх забезпечення.

Крім того, звертає на себе увагу те, що у дослідженнях, пов'язаних із забезпеченням прав дітей, науковцями одночасно застосовуються близькі за значенням терміни, поєднані протекціоністською метою. Наприклад, О.М. Дручек, О.О. Навроцький, Т.Г. Корж-Ікаєва використовують термін “забезпечення прав і свобод дитини”; Н.М. Крестовська, Н.В. Коломоець, О.В. Максименко – “захист прав дитини”; Л.Ю. Голишева, Е.Б. Мельникова – “захист прав неповнолітніх”; Л.О. Кожура – “охорона дитинства”; Н.В. Коломоець – “правова охорона прав дитини”; Н.М. Опольська розподіляє поняття: “охорона”, “реалізація” та “захист” прав і свобод дитини; Є.П. Филипенко, О.В. Дерев'янко одночасно використовують терміни “захист” та “забезпечення” прав і свобод дітей тощо. Іноді застосування того чи іншого терміна без урахування предмета та специфіки дослідження призводить до певної плутанини у сприйнятті викладеного авторами матеріалу. Зазначена проблема зумовлює потребу у з'ясуванні змісту та взаємозв'язку цих термінів. Розв'язання зазначених аспектів має однаково важливе значення для наукового дослідження у будь-якій галузі правових знань, оскільки визначає вихідні засади забезпечення прав, свобод та інтересів дітей як міжгалузевого соціально-правового явища.

Метою цієї статті є дослідження теоретико-методологічних засад щодо концептуалізації забезпечення прав дитини як окремого соціально-правового інституту. В роботі планується сформулювати власний концептуальний підхід до забезпечення прав і свобод дітей; з'ясувати співвідношення категорії “забезпечення” з іншими близькими за змістом термінами: “захист”, “охорона”; окреслити загальні міжгалузеві риси цього явища.

Природні права людини є основною складовою комплексу прав дитини. На сьогодні вона від появи на світ автоматично стає членом суспільства та володарем суб'єктивних (природних) прав, втілених у нормах позитивного права. Незалежно від своєї свідомості вона застає, так би мовити, вже сформовані певні норми об'єктивного юридичного права, які виникли до і незалежно від її народження. Можливості дітей та дорослих самостійно реалізовувати свої потреби ані з біологічної (психофізіологічної), ані з соціально-правової позиції не є рівними. Навіть для дітей різного віку такі можливості будуть мати суттєві відмінності.

Процес трансформації “здатності” дитини мати права в “можливість” їх фактичного втілення чи дотримання іншими суб'єктами права стає реальним за умови об'єктивації таких природних прав у нормах-гарантіях та нормах, що створюють механізми їх забезпечення (охорони, захисту) у суспільних відносинах, на чому в той чи інший спосіб наголошується при визначенні феномена прав дитини у працях таких авторів, як: О.І. Боднарчук, Т.Г. Корж-Ікаєвої, С.П. Коталейчука, Т.Ю. Новікової, Н.М. Опольської, Н.В. Ортинської, Ж.В. Петроцького, Т.О. Смагіної, О.А. Шульц, дослідження яких за ключовими ознаками можна віднести до протекціоністської доктрини.

Держава повинна сприяти створенню найкращих умов для самореалізації дитини, зважаючи на її психологічні здібності та інтереси у будь-якому з її соціальних оточень (сім'ї, класі, колективі тощо). Дбаючи про права та інтереси

дитини держава може вдаватися і до заборон, обмежень чи зобов'язань, які стосуються як неповнолітніх, так й інших фізичних чи юридичних осіб. Науковий пошук у межах дослідження дозволив поглянути на *феномен прав дитини*, не лише як на природно надану здатність мати права та свободи, що забезпечують дитині повноцінне існування та функціонування, а й як на *сформовану соціальними, політичними та економічними процесами систему їх забезпечення*, визначену у нормах позитивного права. П. Наскоу-Перракі слушно зауважує, що права людини потребують механізмів реалізації; без контролю реалізація прав людини буде схожа на демократію без вільних виборів: порожня обіцянка [2, с. 57–58]. Вікова неадаптованість (неприспосованість) неповнолітніх до мінливих умов життя вимагає її компенсації за допомогою спеціального, підвищеного правового захисту осіб, які не досягли повноліття. На думку Н. Кантвелла, перелік прав дитини більш правильно розглядати як “компіляцію обов’язків держави по відношенню до дітей”. У цьому сенсі вчений виділяє безпосередні обов’язки держав (початкова освіта, належна діяльність системи ювенальних (тобто дитячих) установ) та опосередковані (допомога батькам у вихованні дітей) [3, с. 378]. Це дає підстави розглядати забезпечення прав дітей як окремий інститут правового регулювання та наукової уваги.

Т.Ю. Новікова захист прав і законних інтересів неповнолітніх називає одним із пріоритетних напрямів державної (ювенальної – О.К. та М.В.) політики [4]. У зв’язку з цим захист прав дитини О. В. Максименко вважає найважливішим напрямом адміністративно-правової діяльності держави [5, с. 179–180]. Виникнення необхідності у такому захисті пов’язується з наявністю конкретного порушення прав дитини, протиправних дій щодо неї або конфліктом інтересів дитини з іншими фізичними особами, включаючи членів її сім’ї або посадових осіб. О.І. Глушков до охорони включає попередження будь-якого можливого порушення прав неповнолітнього, контроль за їх дотриманням, тобто – підтримання стану їх безперешкодного здійснення [6, с. 151–152]. В.О. Левченко заходи захисту дитини також ототожнює з наявністю посягань, що загрожують дитині, а також їх попередженням [7, с. 88]. Н. М. Опольська окремо визначає заходи з профілактики правопорушень – як охорону прав та свобод дитини та заходи реагування на порушення прав дитини – як захист прав та свобод дитини. А також надає тлумачення реалізації прав та свобод дитини – це позитивний вплив на формування гарантій, створення умов для реалізації прав та свобод дитини; – це ліквідація порушення, відновлення правомірного стану, притягнення правопорушників до юридичної відповідальності [8, с. 14]. О.І. Боднарчук розглядає “соціальний захист прав дітей” як суспільні відносини з приводу відновлення порушеного права дитини та/або підтримання його реалізації правовими засобами у разі настання несприятливих життєвих обставин [9, с. 12].

Словникове тлумачення слова “захист” означає 1) дію за значенням захищати (обороняти, охороняти когось, щось від нападу, замаху, удару, ворожих дій тощо; стежити за недоторканістю чогось, багато робити для цього); 2) охорону, заступництво, підтримку; 3) укриття; місце, де можна захиститись, заховатись від когось, чогось тощо [10, с. 255; 11, с. 733]. С.Я. Вавженчук зауважує, що ані серед лінгвістів, ані в правовій сфері чіткого визначення співвідношення понять “захист” та “охорона” на сьогодні немає. Аналіз багатьох поглядів та чинного законодавства свідчить про те, що охорона – це ширше за своїм змістом поняття, яке може в деяких випадках включати в себе захист [12, с. 48].

Слід зауважити, що слово “забезпечення” має кілька близьких за значенням варіантів, а саме: 1) надання достатніх для життя матеріальних засобів, необхідних для діяльності, функціонування чого-небудь; 2) матеріальні засоби для існування (наприклад, пенсійне забезпечення громадян); 3) охорона кого-, чого-небудь від небезпеки; 4) створення надійних умов, гарантування чогось (наприклад, забезпечення права на власність тощо) [10, с. 324; 11, с. 684]. Таким чином, термін “забезпечення” за значенням включає охорону, а відповідно і захист. Водночас він передбачає не лише попередження негативних чинників, що впливають на права та свободи дитини, їх усунення та поновлення прав, а й оцінку, створення необхідних умов реалізації таких прав як особисто дітьми, так і в їх інтересах – іншими фізичними чи юридичними особами. Це вказує на більш універсальне значення терміна “забезпечення” у низці близьких за значенням слів (“охорона”, “захист”).

На думку О.М. Дручек, забезпечення прав і свобод дитини – це здійснюваний державою за допомогою сукупності правових норм, приписів та засобів процес упорядкування суспільних відносин щодо їх юридичного закріплення, реалізації, охорони, захисту і відновлення [13, с. 12]. Т.Г. Корж-Ікаєва з позиції галузевого підходу під поняттям “адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх” пропонує розуміти сукупність адміністративно-правових заходів і засобів, спрямованих на створення відповідних умов для ефективної реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх [14, с. 9]. Але доцільно згадати, що таке забезпечення має міжгалузевий характер, тому можна впевнено казати, що у створенні умов для реалізації, охорони та захисту цих прав також задіяне широке коло конституційних, кримінально-правових, цивільно-правових, сімейних заходів і засобів. Проте в межах кожної з галузей права створюються свої механізми такого забезпечення, враховуючи завдання та властивості методів і форм правового регулювання тієї чи іншої галузі. Виділення таких механізмів забезпечення прав дітей за галузево-правовою ознакою є суто умовним прийомом, який дозволяє краще пізнати природу та особливості цього явища з науково-практичною метою. Але у реальному житті окремі елементи цих механізмів мають дуже щільне поєднання і реалізуються або послідовно або одночасно, доповнюючи одні одного.

Основою забезпечення прав дитини Ж.В. Петрович вважає насамперед виявлення її потреб: біогенних, психогенних та соціогенних, без задоволення яких не оптимізується соціалізація підростаючої особистості [15, с. 12–13]. Результатом, що характеризує ефективність діяльності щодо забезпечення прав та свобод дитини, є стан соціальної безпеки та соціальної захищеності населення.

Розглядаючи структурно-функціональні аспекти забезпечення прав і свобод дитини можна підтримати висновки О.М. Дручек з приводу того, що воно здійснюється у межах а) інституційного; б) нормативного; в) організаційного; г) ресурсного рівнів (підсистем). Сталий зв'язок інституційної, нормативної, організаційної, ресурсної підсистем у процесі їх функціонування зумовлює сферу забезпечення прав і свобод дитини, а цілісний синергетичний порядок взаємодії елементів системи у динамічному вимірі створює механізм забезпечення прав і свобод дитини [13, с. 12].

Зарубіжні автори (Н. Кантвелл, М. Паїс, Т. Хаммарберг) намагаються розглянути права дитини, використовуючи їх поділ на “3 Р” [3, с. 378]; [16, с. 72–73; 17, с. 100]: 1) забезпечення (provision) – права, що забезпечують задоволення основних потреб дитини; 2) захист (protection) – права, що гарантують захист від шкідливого впливу на дитину з боку суспільства, сім'ї; 3) участь (participation) –

права дитини на самостійні дії і участь у суспільному житті (наприклад, право на вільне вираження своїх поглядів з усіх питань, що торкаються дитини). ЮНІСЕФ модифікував такий розподіл, додавши право на виживання (survival) і розвиток (development) [18]. Основною ідеєю доктрини “батьківської турботи” американської ювенальної юстиції та доктрини “турботи, захисту і контролю” англійської ювенальної юстиції є положення про необхідність втручання держави до інтересів неповнолітнього в його життя і життя його родини. Доктрини виправдовують дії держави щодо визначення умов життя дитини в ситуаціях, коли батьки не виконують або неналежно виконують свої обов’язки щодо утримання та (або) виховання дитини [19]. Проте менталітет мешканців пострадянського простору зумовлює чимало суперечок щодо можливості впровадження такого підходу на теренах цих країн. В Україні слід ширше впроваджувати ефективні технології соціальної роботи, які передбачають опору на власну активність людей, зокрема і дітей, надання їм можливості брати участь у вирішенні своїх проблем разом із фахівцями урядових та неурядових інституцій, пошук нестандартних економічних рішень. Технології допомоги з боку держави та громадськості мають бути орієнтовані на розвиток внутрішніх ресурсів сім’ї, задоволення потреб дитини та реалізовані за підтримки держави.

Намагаючись розв’язати дилему доцільності та меж втручання держави у механізм забезпечення прав дитини, І.В. Волощук робить висновок, що сьогодні стає все більш актуальним інформування як самих дітей, так і суспільства про права дитини, механізми їх забезпечення і захисту. Водночас недоцільною є побудова дитиноцентристського суспільства, не треба применшувати обов’язків дитини по відношенню до родини, колективу, суспільства. На його думку, проблеми гарантування, відновлення і захисту прав дітей найкраще вирішуються на основі взаємодії держави в особі органів влади, інститутів громадянського суспільства та власне родини, в якій виховується дитина [20, с. 23].

Таким чином, можна дійти таких висновків.

Елемент забезпеченості, визначений у нормах позитивного права, є і залишатиметься надалі обов’язковим компонентом соціально-правового феномену прав дітей. У розв’язанні суперечностей з приводу превалювання однієї з метадоктрин щодо права дітей та їх забезпечення, цей інститут (забезпечення прав дітей) у концептуальному розумінні має будуватися, зважаючи на принцип “субсидіарності”. У нашому розумінні субсидіарний підхід у забезпеченні прав і свобод дітей має передбачати режим збалансованого правового регулювання та впливу або втручання (через заходи соціального, економічного, правового, культурно-виховного та організаційного характеру) державних органів та суспільства (місцевої громади) у ювенальні відносини з приводу створення або підтримання належних умов життєдіяльності та розвитку дитини, охорони та захисту її прав і свобод, своєчасної кореляції негативних факторів, що впливають на соціалізацію дитини з тим, щоб з віком вона могла повністю покласти на себе зобов’язання в межах суспільства як його повноцінний член.

Дослідження різних аспектів інституту забезпечення прав і свобод дітей дозволили нам окреслити основні концептуальні ознаки цього соціально-правового явища, що є актуальними на сьогодні: 1) є результатом соціально-історичної та філософсько-правової еволюції прав людини; 2) становить сукупність суспільних відносин, які є обов’язковим елементом об’єктивації та реалізації природних прав дитини; 3) становить сукупність заходів політичного, правового, соціального, економічного, культурно-виховного та організаційного характеру; 4) знаходить

правове закріплення в нормах позитивного права як вияв владної волі держави; 5) є об'єктом правового регулювання нормами різних галузей права: конституційного, сімейного, трудового, цивільного, цивільно-процесуального, адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального; 6) становить органічну сукупність процесів: а) створення відповідних умов для ефективної реалізації, б) охорони, в) захисту й г) відновлення порушених прав і свобод дитини; 7) передбачає такі рівні реалізації: а) самозабезпечення – безпосередньо реалізується в межах дієздатності дитини залежно від її біологічного віку (юридичний аспект) та інтелектуальних і вольових здібностей (фактичний аспект); б) забезпечення прав і свобод дитини через дії або рішення батьків чи інших законних представників; в) забезпечення прав і свобод дитини через громадські інститути; г) державно-правове забезпечення – втілюється через діяльність уповноважених законом органів, посадових осіб у межах їх компетенції, враховуючи принцип субсидіарності втручання; д) міжнародно-правове забезпечення – втілюється через визнання національними інституціями міжнародних правових актів з прав дитини, моніторинг міжнародними організаціями стану забезпечення прав дітей у країні, можливості звернення до міжнародних судових установ з приводу порушених прав дитини; 8) у випадку наявності конфлікту інтересів пріоритетними є інтереси дитини з урахуванням розумного зіставлення природних потреб дитини з суспільними інтересами; 9) передбачає взаємопов'язаність елементів, упорядкованість, підпорядкованість загальним принципам забезпечення прав людини – тобто є явищем системним; 10) здатне зберігати свою якісну специфічність в умовах різноманітних суб'єктивних та об'єктивних факторів, що можуть змінюватися – тобто є явищем динамічним, але цілісним (наприклад, у випадку вчинення неповнолітньою чи малолітньою особою правопорушення (суб'єктивний фактор, що впливає на становище дитини), інститут ювенальної юстиції покликаний, передусім, захищати права дитини; навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами (суб'єктивний фактор) передбачає інклюзивне навчання; в умовах збройного конфлікту (об'єктивний фактор) заходи, спрямовані на забезпечення прав дітей, є більш пріоритетними серед інших тощо); 11) передбачає певну дискретність структури, тобто здатність змінювати обсяги та характер заходів залежно від віку дитини або її соціального становища (часткова цивільна дієздатність, вік адміністративної відповідальності, залишення дитини без батьків тощо); 12) є явищем публічним – тобто сім'я, громада та держава активно сприяє всебічному розвитку дитини та реалізації її прав, створює правові гарантії їх дотримання, посадові особи у кожному випадку реагують на відомі факти недотримання чи порушення прав дитини з метою припинення таких діянь та відновлення порушених прав.

Отримані в цій статті результати створюють методологічне підґрунтя для подальшого удосконалення системи знань про інститут забезпечення прав дітей. Зокрема до перспектив наших наукових пошуків входить з'ясування соціально-правового контексту основних категорій та понять інституту забезпечення прав дітей, а також визначення поняття системи забезпечення прав дітей та напрямів її дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Крестовська Н.М.* Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2008. 42 с.

2. *Naskou-Perraki, P. (P.)* An introduction to the international protection of human rights. Children and non-discrimination discrimination. Interdisciplinary textbook / Edited by D. Kutsar and H. Warming; Children's Rights Erasmus Academic Network. University Press of Estonia, 2014. 256 p. URL: https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/crean-english-for_homepage.pdf (дата звернення: 23.03.2019).
3. *Cantwell N.* The history, content, and impact of the Convention on the Rights of the Child. Understanding Children's Rights, Children's Rights Center, University of Chent. Belgium, 1998. P. 378.
4. *Новикова Т.Ю.* Административно-правовая организация защиты прав несовершеннолетних органами ювенальной юстиции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Хабаровский гос. техн. ун-т. Хабаровск, 2003. 191 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/administrativno-pravovaya-organizatsiya-zashchity-prav-nesovershennoletnikh-organami-yuvenal>. (дата звернення: 23.03.2019).
5. *Максименко О.В.* Адміністративно-правові засади реалізації ювенальної політики в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ, 2011. 213 с.
6. *Глушков А.И.* Обеспечение прав и законных интересов несовершеннолетних потерпевших в уголовном судопроизводстве. М.: МПГУ, изд-во "Прометей", 2012. 160 с.
7. *Левченко В.О.* Адміністративно-правові передумови створення органів ювенальної юстиції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2011. 220 с.
8. *Опольська Н.М.* Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2010. 24 с.
9. *Боднарчук О.І.* Адміністративно-правове регулювання у сфері соціального захисту прав дітей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ун-т держ. фіскальної служби України. Ірпінь, 2017. 20 с.
10. Тлумачний словник сучасної української мови / укл. Л.П. Коврига, Г.В. Ковальова, В.Д. Пономаренко; за ред. В.С. Калашника. Харків: Белкар-книга, 2005. 800 с.
11. Новий словник української мови: у 3 т.; вид. 2-е, виправл. / укл. В. Яременко, О. Сліпущо. К., Вид-во "Аконт", 2006. Т. 1 "А–К". 927 с.
12. *Вавженчук С. Я.* Співвідношення понять "захист" та "охорона" трудових прав у чинному законодавстві. Форум права. 2010. № 1. С. 45–49. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10vcjvhz.pdf> (дата звернення: 23.03.2019).
13. *Дручек О.М.* Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеський держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2018. 25 с.
14. *Корж-Ікаєва Т.Г.* Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київський нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2008. 19 с.
15. *Петрочко Ж.В.* Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2011. 45 с.
16. *Pais M.S.* The United Nation Convention on the Rights of the Child. Bulletin of Human Right, 91/2. The Rights of the child. United Nations. New York, 1992. P. 72-73.
17. *Hammarberg T.* The UN Convention on the Rights of the Child – and How to make it Work. Human Rights Quarterly. 1990. Vol. 12. P. 100.
18. *Гольшьева Л.Ю.* Российское ювенальное право: монограф. Ставрополь, Издательство ОАО "Пресса", 2004. 184 с. URL: https://www.studmed.ru/golysheva-lyu-rossiyskoe-yuvenalnoe-pravo_57a0ed015fd.html (дата звернення: 23.03.2019).
19. *Штыкова Н.Н.* Ювенальная юстиция в США, Англии и России XIX–XX века (историко-правовой анализ): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нижегородский гос. ун-т им. Н.И. Любачевского. Н.-Новгород, 2001. 185 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/yuvenalnaya-yustitsiya-v-ssha-anglii-i-rossii-xix-xx-veka-istoriko-pravovoi-analiz> (дата звернення: 23.03.2019).
20. *Волощук І.В.* Теорія прав дитини: сучасний стан розробки проблеми. Митна справа. 2015. № 2 (2.1). С. 19–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2%282.1%29__5 (дата звернення: 23.03.2019).

REFERENCES

1. *Krestovska, N.M.* (2008). Yuvenalne pravo Ukrainy: henezys ta suchasnyi stan. "Juvenile Law of Ukraine: Genesis and Contemporary Condition": Extended abstract of Doctor's of Law thesis. Odesa, 42 p. [in Ukrainian].

2. *Naskou-Perraki, P.(P.)* (2014). An introduction to the international protection of human rights. Children and non-discrimination discrimination. Interdisciplinary textbook / Edited by D. Kutsar and H. Warming; Children's Rights Erasmus Academic Network. University Press of Estonia, 256. URL: https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/crean-english-for_homepage.pdf (date of application: 23.03.2019) [in English].
3. *Cantwell, N.* (1998). The history, content, and impact of the Convention on the Rights of the Child. Understanding Children's Rights, Children's Rights Center, University of Chent. Belgium. 378 p. [in English].
4. *Novikova, T.Yu.* (2003). Administrativno-pravovaia orhanizatciia zashchity prav nesovershennoletnih organami yuvenalnoy yusticii. "Administrative and Legal Organization for the Protection of the Rights of Minors by juvenile justice bodies": Candidate's of Law thesis. Habarovsk, 191 p. URL: <http://www.dissercat.com/content/administrativno-pravovaya-organizatsiya-zashchity-prav-nesovershennoletnikh-organami-yuvenal> (date of application: 23.03.2019) [in Russian].
5. *Maksymenko, O.V.* (2011). Administratyvno-pravovi zasady realizatsii yuvenalnoi polityky v Ukraini. "Administrative and Legal Principles of Implementation of Juvenile Policy in Ukraine": Candidate's of Law thesis. Kyiv/ P. 213 [in Ukrainian].
6. *Glushkov, A.I.* (2012). Obespechenie prav i zakonnykh interesov nesovershennoletnikh poterpevshikh v ugovolnom sudoproizvodstve. "Insurance of Rights and Legitimate Interests of Minors Victims in Criminal Proceedings". Moscow: MPGU, Izd-vo "Prometej". P. 160 [in Russian].
7. *Levchenko, V.O.* (2011). Administratyvno-pravovi peredumovy stvorennia orhaniv yuvenalnoi yustitsii v Ukraini. "Administrative and Legal Preconditions for the Establishment of Juvenile Justice Bodies in Ukraine": Candidate's of Law thesis. Kyiv. 220 p. [in Ukrainian].
8. *Opolska, N.M.* (2010). Pravove zabezpechennia prav ta svobod dytyny v Ukraini (zahalno-teoretychnyi aspekt). "Legal Framework of the Rights and Freedoms of the Child in Ukraine (general theoretical aspect)": Extended abstract of Candidate's of Law thesis. Kyiv. 24 p.[in Ukrainian].
9. *Bodnarchuk, O.I.* (2017). Administratyvno-pravove rehuliuвання u sferi sotsialnoho zakhystu prav ditei. "Administrative and Legal Regulation in the Field of Social Protection of Children's Rights": Extended abstract of Candidate's of Law thesis. Irpin. 20 p. [in Ukrainian].
10. *Kalashnyka, V.S.* (Ed.). (2005). Tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. Interpretative dictionary of contemporary Ukrainian language. Kharkiv: Belkar-knyha. P. 800 [in Ukrainian].
11. *Yaremenko, V. & Slipushko, O.* (Comps.). (2006). Novyi slovnyk ukrainskoi movy. "New Dictionary of Ukrainian language". Vol. 1, A–K (2th ed.). Kyiv: "Akont". P. 927 [in Ukrainian].
12. *Vavzhenchuk, S.Ya.* (2010). Spivvidnoshennia poniat "zakhyst" ta "okhorona" trudovykh prav v chynnomu zakonodavstvi. "Correlation of Concepts of "Protection" and "Srotection" of Labor Rights in Current Legislation". Forum prava 1, 45–49. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10vcjvhz.pdf> (date of fpplication: 23.03.2019) [in Ukrainian].
13. *Druchek, O.M.* (2018). Administratyvno-pravovyi status Natsionalnoi politsii Ukrainy yak subiekta zabezpechennia prav i svobod dytyny. "The Administrative and Legal Status of the National Police of Ukraine as a Subject of Ensuring the Rights and Freedoms of the Child": Extended abstract of Candidate's of Law thesis. Odesa. P. 25 [in Ukrainian].
14. *Korzh-Ikaieva, T.H.* (2008). Administratyvno-pravove zabezpechennia prav i svobod nepovnolitnikh. "Administrative and Legal Provision of Minors' Rghts and Freedoms": Extended abstract of Candidate's of Law thesis. Kyiv. 19 p. [in Ukrainian].
15. *Petrochko, Zh.V.* (2011). Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoho zabezpechennia prav ditei, yaki opynylysia u skladnykh zhyttievyykh obstavynakh. "Theory and Practice of Social and Pedagogical Provision of Children's Rights in Difficult Life Situations": Extended abstract of Doctor's of Pedagogical thesis. Kyiv. P. 45 [in Ukrainian].
16. *Pais, M.S.* (1992). The United Nation Convention on the Rights of the Child. Bulletin of Human Right, 91/2, P. 72–73 [in English].
17. *Hammarberg, T.* (1990). The UN Convention on the Rights of the Child – and How to Make it Work. Human Rights Quarterly, 12, P. 100 [in English].
18. *Golysheva, L.Yu.* (2004). Rossiyskoe yuvenalnoe pravo. "Russian Juvenile Law: monograph. Stavropol', Pressa, 184 p.URL: https://www.studmed.ru/golysheva-lyu-rossiyskoe-yuvenalnoe-pravo_57a0ed015fd.html (date of fpplication: 23.03.2019) [in Russian].
19. *Shtykova, N.N.* (2001). Yuvenalnaia yusticiya v SShA, Anglii i Rossii XIX – XX veka (istoriko-pravovoy analiz). "Juvenile Justice in the USA, England and Russia of the XIX – XX Centuries (historical and legal analysis)": Extended abstract of Candidate's of Law thesis. Nizhnij-Novgorod, 2001. 185 p. URL: <http://www.dissercat.com/content/yuvenalnaya-yustitsiya-v-ssha-anglii-i-rossii-xix-xx-veka-istoriko-pravovoi-analiz> (date of application: 23.03.2019)[in Russian]
20. *Voloshchuk, I.V.* (2015). Teoriia prav dytyny: suchasnyi stan rozrobky problemy. "Theory of the Rghts of the Child: the Current State of Problem Development". Customs Affairs 2(2.1), P. 19–24 [in Ukrainian].

UDC 342.7:34.037

O.Ye. Korystin,Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Deputy Director of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9056-5475,

M.Yu. Veselov,Candidate of Juridical Sciences, Docent, Associate Professor
of the Department, Kryvyi Rih Faculty of NU “Odessa Law Academy”,
Kryvyi Rih, Ukraine,

ORCID ID 0000-0002-3963-2764

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES ON THE
CONCEPTUALIZATION OF THE INSTITUTION OF ENSURING
CHILDREN’S RIGHTS**

In legal science, the Institution of the Rights of the Child is represented by a wide palette of diverse studies. Paper focuses on the theoretical and methodological principles of ensuring the rights of the child as an object of jurisdictional activity. Paper used a complex of general scientific and special methods of cognition. The methodological bases of the work are the system approach, methods of abstraction, deduction and induction, analysis and synthesis. The work forms its own conceptual approach to ensuring the rights and freedoms of children; clarifies the relationship between the category of “ensuring” and other similar terms: “protection”, “security”; outlines the common interdisciplinary features of this phenomenon. The scientific search within the framework of the research allowed to look at the phenomenon of the rights of the child, as at a system of their provision established by social, political and economic processes, enshrined in the norms of positive rights. This gives grounds to consider ensuring children’s rights of as a separate institution of legal regulation, which requires scientific attention. It has been proven that the term “ensuring the rights of children” has a more universal meaning in a number of closely related terms, such as “security” and “protection” of these rights. Paper substantiates that the institution of ensuring the rights of children in the conceptual sense should be grounded on the basis of the principle of “subsidiarity”. According to the author, the subsidiary approach in ensuring the rights and freedoms of children should include a regime of balanced legal regulation and the influence or interference of state bodies and society in juvenile relations regarding the creation or maintenance of appropriate conditions for the life and development of the child, the security and protection of his rights and freedoms, timely correlation of negative factors affecting the child’s socialization. In addition, the visions of the basic signs of ensuring the rights, freedoms and interests of children have been further developed.

Keywords: child, child rights, child freedoms, child interests, ensuring, protection of rights, security of rights, conceptualization, subsidiary approach.

Отримано 03.04.2019